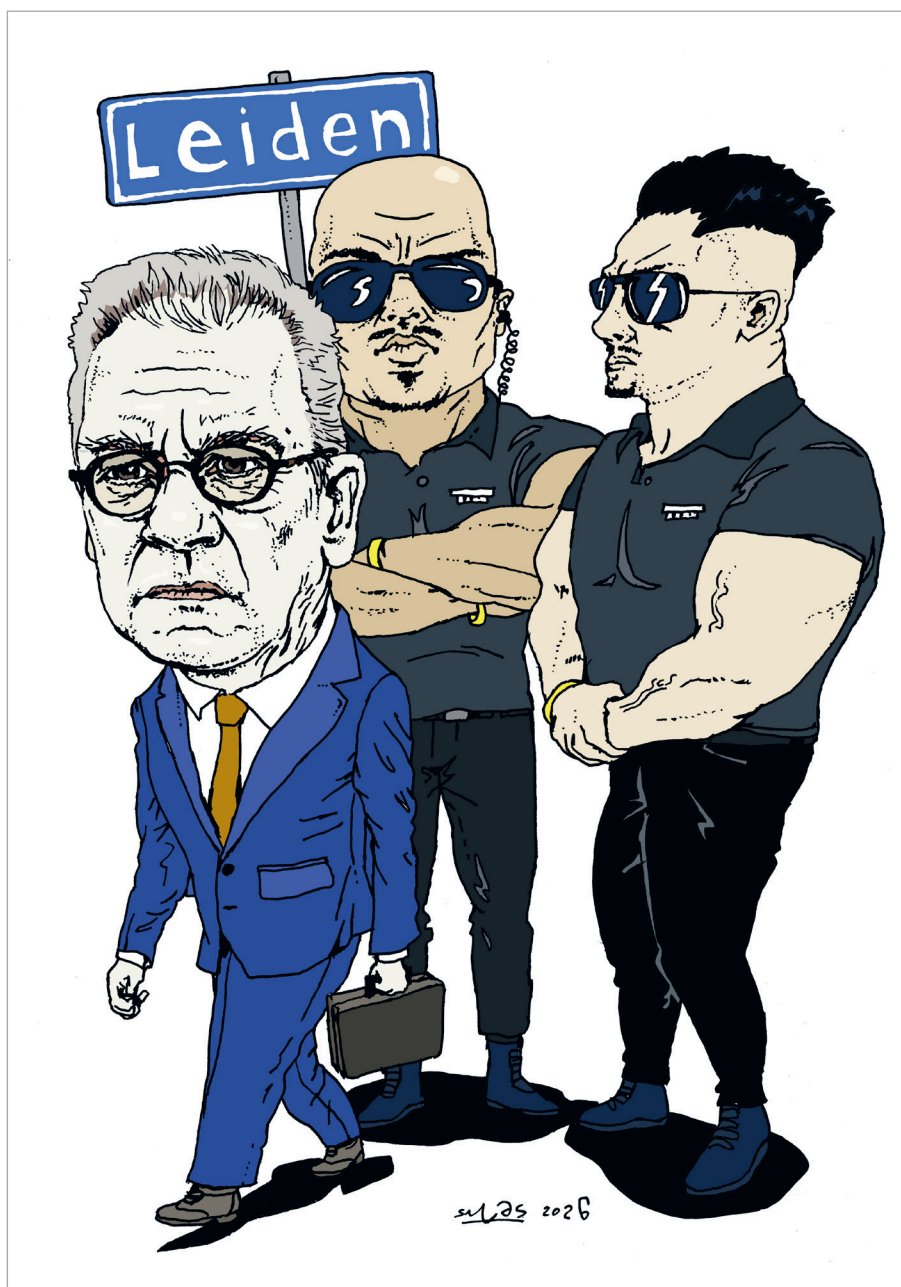

Motie van Mare: Eppe komt er niet meer in Waarom de Universiteit Leiden nooit en te nimmer de willoze trekpop en wetenschapsondermijner Eppe Bruins een leerstoel mag aanbieden in welk vakgebied dan ook (en overgaat tot de orde van de dag)

13

Vier jaar oorlog: hoe nu verder?

Oekraïense militair Oleksyi Anulja overleefde martelingen. Generaals buiten dienst Mart de Kruif en Peter van Uhm schetsen scenario's. 'Als we niets doen, komen de Russen'

7-9

Brei- (en borduur)bios Het licht blijft aan tijdens Wuthering Heights

2

Bad Bunny's boodschap Zijn Super Bowl-show ontleed: 'Dit is heel krachtig in tijden van oorlog'

4

Tweede lezer blijft scriptie beoordelen

De faculteit Geesteswetenschappen behoudt de tweede lezer voor scriptiebeoordelingen. Vanwege de hoge werkdruk is onderzocht of het vierogen-principe overboord kan. Maar een extra controle blijkt te belangrijk.

DOOR VINCENT BONGERS

Het faculteitsbestuur had een onderzoek laten doen naar de mogelijkheid van het laten varen van de tweede lezer. De vraag kwam van de opleidingen, legde vice-decaan Jos Schaecken onlangs tijdens een raadsvergadering uit, en vanwege het mogelijk verminderen van de werkdruk. 'Er zijn gigantisch veel tweede lezers, die zou je dan kunnen schrappen.'

Ook de bezuinigingen bij de faculteit speelden een rol in de wens om te kijken of het oordeel van één docent voldoende zou zijn. 'We zijn in programma's aan het snoeien', zei decaan Henk te Velde. 'Er zijn daardoor ook minder docenten om als tweede lezer te fungeren. Het aantal scripties neemt echter niet af. Naar verhouding moet je dus steeds meer tijd besteden aan scripties. Daarom is het niet verkeerd om dit goed te onderzoeken.'

'We hebben er zorgvuldig naar gekeken en besloten om het niet te doen', vulde Schaecken aan. In het rapport staat dat tweede lezers de objectiviteit en betrouwbaarheid van de beoordeling versterken en 'het risico op subjectieve beoordelingen verkleind' wordt. Ook krijgt de student meer feedback en is de kans om fraude te ontdekken groter wanneer er met vier ogen naar een scriptie wordt gekeken. Een belangrijk punt is dat opleidingen elders die de tweede lezer wel schrappen, in grote problemen kwamen met de visitatiecommissie. 'Dan denk je wel twee keer na voordat je zelf daarvoor kiest', aldus Schaecken. Het bestuur gaat wel kijken of het scriptieformulier simpeler kan. 'Wellicht zijn er mogelijkheden om sneller een oordeel op papier te zetten. We zijn in de marge op zoek naar manieren om het proces efficiënter te maken.'

De tweede beoordelaar geeft gemiddeld een lager cijfer dan de eerste lezer, blijkt uit het rapport. Bij de bacheloropleidingen is het gemiddelde cijfer van de eerste beoordelaar een 7,55 en dat van de tweede lezer een 7,38. Voor de masters is dat 7,68 en 7,49. Een van de mogelijke oorzaken van dat verschil is dat 'bij de eerste lezer er sprake kan zijn van persoonlijke betrokkenheid met de begeleide student'. Opvallend is verder dat er een grote variatie is in de gemiddelde oordelen tussen de bacheloropleidingen. Het gemiddelde van de eerste lezer varieert tussen 7,22 (Dutch Studies) en 7,99 (Latin American Studies). Het gemiddelde van de tweede lezer varieert tussen 7,19 (Dutch Studies) en 7,81 (Latin American Studies).

Bij de masters zijn de cijfers van de eerste lezer 7,48 (Arts and Culture) en 8,18 (Latin American Studies). De tweede lezer varieert tussen 7,29 (Arts and Culture) en 8,17 (Latin American Studies).

In 8 procent van de gevallen week bij de bachelorscripties het eindcijfer meer dan een half punt af van het cijfer van de eerste examinator. In 1,3 procent van de gevallen week het eindcijfer meer dan een punt af van het oordeel van de eerste lezer.

Bij een half procent gaf een van beide beoordelaars een onvoldoende, maar werd het na overleg toch een voldoende. In 75 procent werd die onvoldoende door de tweede lezer gegeven. Bij masteropleidingen zijn er vergelijkbare getallen. Zo week bij 7 procent het eindcijfer meer dan een half punt af van het cijfer van de eerste examinator. Bij 0,7 procent week het cijfer meer dan 1 punt af van het oordeel van de eerste lezer. Bij 1 procent gaf een van de beoordelaars een onvoldoende, maar werd het eindcijfer toch een voldoende. In 60 procent van die gevallen werd de onvoldoende door de tweede lezer gegeven.

Alleen bij seksscènes verstomt het getik van breinaalden

Steeds meer studenten breien, haken en borduren, zo blijkt tijdens de eerste editie van de Leidse Breibios. 'Ik heb geoefend voor deze film.'

DOOR CARMEN BROUWER
FOTO LISA BOSHIJZEN

'Neeee! Stop! Stop! Stop!' Zoals altijd dimmen de lichten in de bioscoop, maar daar is een van de bezoekers van uitverkochte zaal het niet mee eens. Het Kijkhuis is deze zaterdagochtend om half elf volgestroomd met vrouwen die namelijk niet alleen komen om film te kijken maar ook om truien, topjes en sjaals te breien. Er hangt een zekere opwinding in de zaal tijdens de eerste editie van de Leidse Breibios, deels vanwege de film *Wuthering Heights*, die de dag ervoor in première is gegaan.

'Yeaah', klinkt het tijdens de eerste scène, waarin een drietal breiende vrouwen in beeld verschijnt. 'Er wordt gebreid!' In het opgestoken haar van bezoekers prijken zelf-gemaakte roze strikken, als ode aan de overdadigheid aan linten en strikken in de film. De film toont een wervelwind aan kostuums waarin de hoofdrolspeler Margot Robbie als een barbiepop in een overvloed aan prachtige jurken wordt gehesen. 'Toen ik gisteren niet kon slapen, was ik aan het nadenken over de vijftig kostuums die voor deze film voor haar zijn ontworpen', vertelt organisator Jasmijn Bom. 'Toen besefte ik ineens dat dat bete-

kent dat ze elke drie minuten een nieuw kostuum aan heeft.'

De zaallichten zijn niet volledig gedimd. In het halfdonker zijn net nog bollen wol, breipennen, garens en naalden (want er wordt ook geborduurd) te onderscheiden. De hoofden van de kijkers bewegen op en neer tussen het scherm en het project op hun schoot. De echt ervaren breiers blijven gewoon naar het scherm staren. Tijdens de expliciete seksscènes verstomt het getik van breinaalden eventjes.

Hoewel handwerk voorheen vooral wordt geassocieerd met ouderen trekt de Breibios ook studenten aan. 'Ik ben een beginnend breier', zegt student Media en Cultuur Deva van Aken. 'Ik heb speciaal geoefend om niet te vaak naar mijn breiwerk te hoeven kijken. Ik ben, ook ter voorbereiding, al naar de première van de film geweest. Daarom wist ik van tevoren al welke stukken ik saai vond, waardoor ik me tijdens die momenten kon concentreren op de moeilijke stukken van mijn project.'

Bij handwerkwinkel Meet & Make hebben ze ook gemerkt dat handwerk populair is onder studenten. 'Ik merk dat veel studenten zijn

begonnen tijdens de coronaperiode', vertelt medewerker Sigrid Jansen. 'Ik merk wel dat studenten vaker haken dan breien. Hun leercurve is heel anders dan die van oudere generaties', vertelt Jansen. 'Ze gaan te werk op een Pipi Langkous-maniër, in de zin dat ze denken: "Ik heb het nog nooit gedaan dus dan kan ik het wel." Studenten kijken een uitlegvideo en starten gewoon, oudere mensen werken liever met een patroon en willen dat je het heel vaak voordoet.'

De verfilming van het gelijknamige boek van Emily Brontë uit 1847 leidde tot controverse: volgens critici zou regisseur Emerald Fennell het verhaal slechts losjes overgenomen hebben en prominente thema's zoals racisme buiten het verhaal hebben gelaten. 'Ik vermoedde al dat ik deze film niet zo goed zou vinden', vertelt wiskundestudent Loes de Vette (25). 'Ik vind het daarom echt heerlijk om iets te doen te hebben tijdens zo'n schijtfilm.'

Bij de volgende editie van de Breibios wordt het kostuumdrama *Emma* (2020) vertoond. Het Kijkhuis, 18 maart

Een teken van hoop is: universiteiten bouwen van tenten

Ik loop het verlaten Matthias de Vrieshof binnen. Het gebouw is ontdaan van meubilair, in afwachting van de renovatie. In een voormalig collegezaaltje wordt het apparaat op mijn hoofd bevestigd. 'Met behulp van een VR-bril', beloofde de aankondiging die me hiernaartoe heeft gelokt, 'waan je je even in het toekomstige Atrium van het Aleida Nijland.' Inderdaad, ik bevind me ineens in een grote ruimte waardoor ik me met een knop kan voortbewegen. Ik vraag aan iemand die zich inmiddels niet meer in dezelfde realiteit als ik bevindt of ik ook de trap op kan, maar dat wordt afgeraden omdat mensen daar misselijk van zijn geworden. De tuin in kan wel.

Wat vooral opvalt, is hoe unheimisch ordelijk en leeg het overal is. Net als in het huidige gebouw zijn er geen meubels te zien, geen studenten, niets van de rommeligheid die op de aanwezigheid van leven wijst.

Plotseling begint de bril te haperen. Het beeld voor mijn ogen flinkt heen en weer tussen een verlaten atrium in de toekomst en een zaaltje in het heden, waar collega's verspreid over de ruimte stilstaan met VR-brillen op hun hoofd. De hele ervaring dreigt een symbolische lading te krijgen, dus ik geef het apparaat snel terug en ontvlucht het gebouw.

Een paar weken later ben ik in het Agoragebouw voor de opening van de reizende tentoonstelling *Picturing Scholasticide: The Future of Higher Education in Palestine*. De foto's die door Palestijnse fotografen voor dit Leidse project zijn gemaakt tonen ruïnes van vernietigde scholen en universiteiten in Gaza.

De gebouwen zijn verlaten, maar niet op de ordelijke manier van een gebouw dat op nieuwe gebruikers wacht. Er zijn overal chaotische brokstukken en sporen van verdwenen leven te zien: kapotte stoelen en elektronica, zanderige papierassen, ledematen van poppen voor medisch onderwijs die op een akelige manier aan de nieuwsfoto's van menselijke slachtoffers doen denken.

Het Israëlische leger heeft 95 procent van alle universiteitsgebouwen in Gaza verwoest, leer ik bij de opening. Volgens het Palestijnse Ministerie van Onderwijs en Hoger Onderwijs dook de 10F tussen 7 oktober 2023 en 15 april 2025 13.419 studenten (ongeveer gelijk aan het aantal studenten van FSW en de Campus Den Haag samen) en 651 onderwijzers.

Toch blijft onderwijs in deze omstandigheden voor de Palestijnen een prioriteit. Het is een van de belangrijkste bronnen van hoop. In 2024 werden de eerste scholen in tenten opgezet en hoewel de situatie het nog niet toelaat, denkt men al aan herbouw van universiteitsgebouwen.

'We built these universities from tents', zegt het Emergency Committee for Universities in Gaza. 'And from tents, with the support of our friends, we will rebuild them once again.'

Het woordje 'we' is hier van belang: geen Amerikaans New Gaza, maar een door Palestijnen zelf vormgegeven wederopbouw. Daarvoor moet de scholasticide eerst stoppen. Want wie een school aanvalt, zegt fotograaf Shadi Al-Tabatibi tijdens de opening, valt de toekomst zelf aan. De foto's zijn niet enkel bedoeld om de vernietiging van onderwijsinstellingen te documenteren, maar ook om de Palestijnse identiteit te laten zien. Daar hoort verzet tegen scholasticide en een verlangen naar kennis bij.

Enkele foto's tonen leerlingen die al zijn teruggekeerd naar de ruïnes. In een door een bombardement vernietigd klaslokaal leest een jongetje een boek en tussen de puinhopen van haar school schrijft een meisje in haar notitieboekje. Naast scholasticide en Palestijnse identiteit drukken de beelden van verwoesting en wanorde ook iets universeels uit. Stel dat we bezoek krijgen van mensen die niet weten wat een universiteit is, wat onderwijs is of zelfs maar wat een gebouw is. Misschien virtuele tijdreizigers uit een verre toekomst die, met behulp van hun nieuwste technologie, een kijkje in de vergeten eenentwintigste eeuw komen nemen.

Ook zij zouden het verschil kunnen zien tussen een ordelijk, verlaten universiteitsgebouw in afwachting van leven en de puinhopen van een vernietigde universiteit waar het leven uit verdreven is. Ik hoop dat ze lang genoeg zullen blijven om te zien dat uit brokstukken en ruïnes ook weer iets kan worden opgebouwd.

Lieke Smits is postdoctoraal onderzoeker bij het Leiden University Centre for the Arts in Society

Leidse kamers weer flink duurder: ‘Zorgelijk maar zoals verwacht’

De gemiddelde huurprijs van Leidse studentenkamers op verhuurplatform Kamernet is met 17 procent gestegen ten opzichte van vorig jaar. Daarmee kent Leiden na Leeuwarden de grootste prijsstijging van Nederland.

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

Dat blijkt uit de meest recente rapportage van verhuurplatform Kamernet dat de prijzen van achtien steden analyseerde. Het betreft uitsluitend particuliere verhuur; kamers van corporaties zoals DUWO zijn niet meegeteld. Een studentenkamer die via Kamernet wordt aangeboden, kostte in Leiden in 2025 gemiddeld 655 euro. Dat is 17 procent meer dan in 2024. Het jaar ervoor was de stijging ook al ruim 17 procent, en nam het aantal kamers zelfs met dertig procent af. Of het aanbod afgelopen jaar verder is afgenomen, heeft Kamernet deze keer niet uitgezocht. In Leeuwarden steeg de gemiddelde huurprijs nog iets harder, namelijk met 19,1 procent. Wel betaal je daar gemiddeld ‘slechts’ vijfhonderd euro voor een kamer. In Amsterdam en Haarlem is de prijsstijging gestagneerd, maar betaal je alsnog de hoofdprijs: respectievelijk kost een studentenkamer daar gemiddeld 900 en 750 euro. Raadslid van Studenten voor Leiden Mitchell Wiegand Bruss noemt de situatie in Leiden ‘zorgelijk, maar in lijn met de verwachting’. ‘Als je landelijk en lokaal strenge verhuurregels invoert waardoor het aanbod aan kamers afneemt, dan neemt de prijs toe. Daarnaast zien we dat het klassieke studentenhuus, met kleine kamers voor een redelijke prijs en een fusie, uit het straatbeeld wordt weggedrukt. In plaats daarvan bouwt de gemeente dure studio’s waar studenten geïsoleerd leven.

‘Superongewenste’ schimmel en paddenstoelen in het Herta Mohr

Het Herta Mohr-gebouw kampt met schimmel door een lekkage en het blijft er lastig om de temperatuur op orde te krijgen. Ook het Huizinga-gebouw heeft problemen. ‘Het CO₂-gehalte komt bij een gesloten deur boven de advieswaarden.’

DOOR VINCENT BONGERS

Vorig jaar bleek dat er in het najaar van 2024 geopende gebouw de nodige temperatuurproblemen waren. In sommige kamers was het te koud, in andere ruimtes juist te warm. In het arbo-veiligheid-milieuverslag 2025 ‘staat dat de klachten met betrekking tot de temperatuur in het Herta Mohr zijn opgelost’, merkte studeraadslid Filip van Dijk op tijdens de faculteitsraadsvergadering Geesteswetenschappen. ‘Ik vind dat een voorbarige conclusie. De vorige keer dat we bijvoorbeeld in deze zaal vergaderden was het hier extreem koud.’ ‘De klachten die bij ons tot aan het schrijven van het verslag bekend waren, zijn opgelost’, reageerde arbo- en milieucoördinator Yvonne Snelder. Maar dat betekent niet dat er geen problemen meer zijn, legde ze uit. Ook worden niet alle klachten gemeld. ‘Er is inderdaad de afgelopen tijd geconstateerd dat ruimtes te warm of te koud waren’, voegde Margreet de Goede, medewerker bij de afdeling facilitaire zaken, daaraan toe. ‘We zijn er in overleg met vastgoed naar aan het kijken.’ ‘Blijf klachten melden’, vulde portefeuillehouder bedrijfsvoering Saskia Goedhard aan. ‘Dan komt Yvonne langs met haar metertjes.’ Personeelsraadslid Joost van den Berg: ‘In mijn kantoor in het Herta Mohr gaat het licht na vijven uit als ik erg stil zit. Waar kan ik dat melden?’ De

Ook daardoor wordt de gemiddelde kamerprijs flink hoger.’ Zijn partij wil het klassieke studentenhuus dan ook beschermen. ‘Wij zeggen: ga na de verkiezingen vol inzetten op het stimuleren van verkamering en woonsplitsing. Nieuwbouw is goed, maar je moet je er niet op blindstaren dat dat de woningnood oplost. Efficiënt omgaan met de ruimte die je hebt is ook deel van de oplossing.’ De gemeente ziet dat anders. ‘De oplossing zit allereerst en voornamelijk in het bijbouwen van voldoende nieuwe studentenkamers’, laat AnneMarie Attema, woordvoerder van CDA-wethouder Julius Terpstra (wonen) weten. Dat is al gebeurd op de Lammenschansdriehoek, Schipholweg en Kolffpad, en momenteel is het project Nieuw Rhijnegeest in aanbouw met zo’n driehonderd studentenwoningen. Daarnaast heeft de gemeente in samenwerking met studentenhuusvestor duwo ‘een miljoenen-subsidie weten binnen te halen voor het project op de Praxis-locatie in Leiden’ waar ruimte is voor vier- tot vijfhonderd studentenkamers. De gemeente erkent dat ‘de landelijke Wet Betaalbare Huur slecht uitpakt voor de particuliere verhuur, specifiek voor studentenpanden’, maar laat onbenoemd of de lokale regelgeving van wethouder Terpstra daar ook invloed op heeft. ‘We zien dat de druk op studentenhuusvesting groot is, en hoewel het aantal kamers in Leiden niet daalt, zien we wel dat panden worden verkocht. Dat is slecht voor de ontwikkeling van traditionele studentenhuizen en de sociale cohesie’, aldus Attema. Over het cijfer van 17 procent huurprijsstijging zegt de gemeente dat dat ‘geen volledig beeld’ geeft, omdat de kamers van woningcorporaties niet zijn meegenomen in de analyse.

Goede: ‘Bij de servicedesks.’ Dat geldt ook voor geluidsoverlast, aldus Snelder. ‘Als je ergens een rare plink hoort waar je gek van wordt: laat het weten.’ In het verslag staat dat er in het Herta Mohr-gebouw in een drietal kamers ‘her en der schimmel op de muur’ staat, ‘inclusief paddenstoelen’. ‘Het lijkt me dan niet dat het klimaat in het gebouw al onder controle is’, stelde Van Dijk.

De paddenstoelen in de kantoren bleken echter niet te zijn ontstaan doordat er iets mis is met de klimaatcontrole, maar door een lekkage aan de buitenkant van het pand, legde Snelder uit. ‘Buiten liggen van die kleine steentjes in een soort bak en die was blijkbaar niet helemaal goed afgedicht. De schimmel komt waarschijnlijk door isolatie die is gaan schuiven toen die bak nog lek was.’ Goedhard: ‘Ik heb foto’s van de schimmel gezien. Dit is natuurlijk superongewenst.’ ‘Vastgoed moet daar als de wiedeweerga wat aan doen’, zei Snelder. ‘Qua leefklimaat lijkt me dat wel belangrijk’, zei personeelsraadslid Elmer Veldkamp. Een vochtige ruimte is ‘gezondheidstechnisch natuurlijk een punt’, aldus Goedhard. ‘De gebruikers staan in contact met arbo om in de gaten te houden dat het werkklimaat verantwoord is.’ Ook in het Huizinga zijn er de nodige problemen. ‘Daar zijn klachten over benauwdheid doordat er in de nieuw aangebrachte ramen geen ventilatieroosters zitten’, zei Van Dijk. Volgens het rapport komt dat door gebrek aan ventilatie waardoor het CO₂-gehalte ‘bij een gesloten deur boven de advieswaarden’ uitkomt. Ook de luchtvochtigheid ‘werd hoog (dusdanig dat het schimmelvorming in de hand werkt)’. Volgens Snelder zijn in een aantal ruimtes al maatregelen genomen. ‘Op den duur komt er een nieuw ventilatiesysteem waardoor de roosters niet meer nodig zijn. Maar dat systeem is er nog niet.’

Bad Bunny vs. Trump: zijn Super Bowl-show ontleed

In Barcelona fotograferen voorbijgangers een muurschildering door kunstenaar Alberto Leon van de Amerikaanse president Donald Trump en de Puerto Ricaanse zanger Bad Bunny tijdens zijn Super Bowl-optreden

Zanger Bad Bunny maakte tijdens zijn Super Bowl-show een krachtig statement over Puerto Ricaanse identiteit en verzet. ‘Hij kiest voor liefde, eenheid en solidariteit.’

DOOR MARCIËLLE VAN DER KRAAN
FOTO ANP

‘Engels is niet mijn eerste taal’, zei Bad Bunny tijdens de persconferentie van de Super Bowl. ‘Maar dat is oké. Het is ook niet Amerika’s eerste taal.’ González: ‘Het is een groot statement om niet in het Engels te zingen. Zeker met de huidige staat waarin de vs verkeren.’

Aan het begin van de show staat Bad Bunny, in het wit gekleed, zij aan zij met arbeiders op de suikerrietplantages. Meteen klinkt het opzweepende reggaetonritme en de gitaarmelodie met de Caribische energie van het nummer ‘Tití Me Preguntó’. Terwijl hij zingt, loopt hij langs mannen die Scrabble spelen in het park, twee vrouwen die druk kletsen in een nagelsalon en een kraampje met *piraguas*, traditioneel Puerto Ricaans schaaftijs.

‘Ik heb deze show de afgelopen 24 uur ieder uur bekeken en elke keer zie ik weer iets nieuws’, zegt González. Wereldwijd keken 135 miljoen mensen naar de live-registratie. ‘Ik behoor daar niet eens toe, want ik keek pas achteraf. Moet je nagaan hoeveel mensen hij wel niet bereikt. Hij zet de Spaanse taal op de kaart.’ ‘De hele Caribische regio is zo divers en geфраgmenteerd, maar de suikerrietplantages komen overal voor en vormen een gemeenschappelijke basis’, vertelt Timmer. ‘Nadat de oorspronkelijke bevolking was uitgeroeid, werden producten als suiker, koffie en tabak verbouwd door de nieuwe bevolking uit Afrika die daartoe door de koloniale macht werd gedwongen. Er is enorm veel geweld geweest.’

Juist op die plantages ontstond rumba als een instrument van verzet, stelt Timmer. ‘Afrikaanse talen en dansvormen boden een stem tegen onderdrukking, lang voordat Spaans de dominante taal van culturele expressie werd.’

Aan het eind van de show zwaait Bad Bunny niet met de huidige vlag van Puerto Rico, maar met die uit 1895, met de lichtblauwe driehoek nog niet dezelfde kleur had als het blauw op de Amerikaanse vlag. ‘Dat is een historisch symbool van onafhankelijkheid. Na de Spaans-Amerikaanse oorlog van 1898 werd de koloniale heerschappij van Spanje beëindigd en namen de vs het stokje over. Waar Cuba en de Filipijnen op den duur onafhankelijk werden, bleven Hawaï en Puerto Rico onder het bewind van de vs vallen. Bad Bunny zingt dat hij strijdt voor de onafhankelijkheid van Puerto Rico.’

Toch zingt Bad Bunny ook: ‘Ik wil niet dat ons overkomt wat er met Hawaï is gebeurd.’ Timmer legt uit waarom. ‘Zo’n 43 procent van de Puerto Ricanen leeft onder de armoedegrens. Ze hebben constant te maken met stroomuitval en er is een tekort aan basisbehoeften zoals water. Hij zingt ook: “Toeristen komen naar het eiland voor de stranden en de cocktails, maar zien nooit het echte Puerto Rico.” Tegelijkertijd is leven op een eiland duur en de bevolking kan het simpelweg niet veroorloven om op het eiland te leven, dus mensen vertrekken. Dit is precies wat Hawaï ook heeft meegemaakt.’

‘Niemand schopt me hier weg, ik ga nergens heen’, zingt de artiest in het nummer ‘LA MUĐANZA’. ‘Zeg ze dat dit mijn thuis is, waar mijn grootvader geboren is.’

‘Die tekst wordt door veel Puerto Ricanen als protestvlaggen over balkons en uit ramen gehangen’, zegt Valdivia. ‘Ook zie je veel graffiti met de leus: “*Gringo, go home!*” Mensen zijn klaar met de rijke toeristen, terwijl ze zelf nauwelijks rondkomen.’ Ocasio is niet alleen een artiest, betoogt Valdivia, maar ook een activist. ‘Met het nummer ‘Aflando los cuchillos’ zweept hij in 2019 het verzet in Puerto Rico op. Jongeren protesteerden toen tegen de gouverneur en Bad Bunny stopte zijn tour om zich te voegen bij de beweging *No me dejo*. Dat is een directe verwijzing naar een van zijn teksten en betekent “Ik laat geen misbruik van me maken”. In 2024 werd tijdens de verkiezingen voor het eerst gepleit voor onafhankelijkheid. Dat is nog nooit eerder gebeurd. Misschien is Puerto Rico wel onderweg naar onafhankelijkheid.’

Het activisme van Bad Bunny is in deze tijd belangrijker dan ooit, zegt Valdivia. ‘Trump riep mensen op om niet te kijken naar de show. En in een tijd van een sterke *backlash* voor latino’s, is het heel moeilijk om je te verzetten tegen Trump. Maar hij doet het. Hij wil juist verbondenheid creëren. Daarom hield hij een football omhoog met de tekst “*Together we are America.*” Aan het eind van de show werd in zwarte koelienletters de tekst ‘The only thing more powerful than hate is love’ geprojecteerd op een groot scherm in het stadion. Valdivia: ‘Deze boodschap is heel krachtig in tijden van oorlog. Hij kiest hier voor liefde, eenheid en solidariteit. Wat is er mooier dan samen te praten, muziek te delen, te dansen, te vieren en vreugde te ervaren?’

‘*God bless America!*’ roept de Puerto Ricaanse zanger Benito Antonio Martínez Ocasio, beter bekend als Bad Bunny. Hij somt alle landen op in Noord- en Zuid-Amerika terwijl hun vlaggen achter hem aan wapperen. De show tijdens de rust van de American football-finale Super Bowl op 9 februari draait niet alleen om de vs, maar om de diversiteit in de Amerika’s. Ook is het optreden voor het eerst in de Super Bowl-geschiedenis volledig in het Spaans. ‘Maar niet zomaar Spaans’, zegt universitair docent Paz González, die vorige week donderdag met collega’s Nanne Timmer en Soledad Valdivia de verschillende lagen van Bad Bunny’s optreden afpelde in een openbaar college. ‘Hij spreekt Puerto Ricaans Spaans. Ik spreek vloeiend Spaans, maar ik moest vaak terugluisteren om te begrijpen wat hij precies zei.’

Colleges op de achterbank

De verwoeste universiteit van Al-Azhar, opleiding multimedia

Nu steeds meer universiteiten in Gaza zijn vernietigd zoeken docenten en studenten naar alternatieven, zo bleek bij de opening van de fototentoonstelling *Picturing Scholasticide*. 'We geven nu lessen in tenten.'

DOOR CARMEN BROUWER
FOTO YOUSSEF AL ZANOUN

‘Wil je wel een mooie foto van me plaatsen als ik word gedood?’ vroegen de studenten van de de Universiteit van Bir Zeit regelmatig aan Sundos Hammad. Als coördinator van de campagne ‘Right to Education’ komt Hammad vaak in contact met jongeren die dagelijks geweld meemaken. Zij vertelde erover bij de opening van de rondreizende tentoonstelling *Picturing Scholasticide* in het Agoragebouw. De expositie toont de verwoesting van universiteiten en hogescholen in Palestina. De beelden bedekken meerdere muren op de eerste verdieping van het rsw. Op een van de foto’s staat een groot universiteitsgebouw, waar de buitenmuur volledig is van weggeblazen. Je kijkt dwars door het gebouw heen, naar de lege klaslokalen. ‘Binnen onze eigen universiteit kwamen we obstakels tegen’, vertelt docent-onderzoeker en organisator Benjamin Fogarty-Valenzuela. ‘We benaderden verschillende faculteiten met de vraag of zij plek hadden voor deze tentoonstelling. Geen enkele faculteit wees ons officieel af, maar velen beriepen zich op veranderd beleid waardoor het niet mogelijk was.’ Voor de oorlog waren er 28 hoger-onderwijsinstellingen in Palestina, waaronder acht universiteiten. Op de campussen zijn de meeste gebouwen volledig vernietigd. ‘Het onderwijs is systematisch doelwit van Israëlische aanvallen’, zegt Ibrahim Rabaia, professor politieke wetenschappen en internationale betrekkingen aan de Bir Zeit. Die instelling op de Westelijke Jordaanoever staat weliswaar nog overeind, maar het is bijna onmogelijk om daar nog te werken. Omdat hij onderweg langs meerdere controleposten moet, is hij zes uur onderweg. Geneeskundefaculteiten worden doelbewust aangevallen zodat hulp te bieden aan gewonden wordt bemoeilijkt. Getroffen laboratoria mogen de verwoeste apparatuur niet opnieuw importeren omdat het daarmee volgens het Israëlische leger mogelijk wapens kunnen worden gemaakt. Shadi Al-Tabatibi fotografeert de verwoesting van gebouwen in Gaza van bovenaf met drones. Voor de oorlog was hij een hobbyfotograaf, maar tijdens de bombardemen-

ten bleef hij het dagelijkse leven vastleggen. ‘Ik zie fotografie als activisme, als een manier om weerstand te bieden tegen wat er nu gebeurt’, vertelt hij. ‘Ik ging met andere fotografen altijd op pad om alles vast te leggen. Een bepaalde dag ging ik niet mee, mijn collega’s gingen zonder mij. Ik werd later gebeld met de mededeling dat ze dood waren. Na die dag ben ik een tijdje gestopt met fotograferen. Maar, ik realiseerde me ook dat stoppen betekent dat ik stilzwijgend akkoord zou gaan met het geweld.’ Al-Tabatibi verloor 75 leden van zijn familie. Nadat hij een doodsbedreiging kreeg vanwege zijn werk besloot hij met zijn zwangere vrouw te vluchten uit Gaza. Zijn zoon is inmiddels zes en woont in Egypte. ‘Tot nu toe zijn er veertig van onze studenten vermoord door de Israëlische bezetters’, vertelt Hammad, die speciaal naar Leiden gekomen voor de opening van deze tentoonstelling en het lokaal binnenstormt met twee grote koffers. Een van de hen, de twintigjarige Aysar Safi, werd door een sniper gedood tijdens een vreedzame demonstratie tegen de oorlog in Gaza en een herdenking van de Nakba, het uitroepen van de staat Israël in 1948. ‘De soldaat stond op zijn lichaam om te verzekeren dat hij dood was, en liet daarna pas de medische hulpdiensten bij hem komen’, vertelt Hammad aan een stilgevallen zaal. Ruim veertig studenten raakten gewond tijdens een inval van het leger, waarbij tweehonderd soldaten binnengedrongen. ‘Ze schoten met een type munitie dat ontploft’, vertelt Hammad. ‘We bezochten een van de gewonden in het ziekenhuis. Een sniper richtte op zijn borst, en hij richtte zijn arm op om zichzelf te beschermen. Alle botten in zijn elleboog en onderarm waren verbrijzeld.’ De universiteit van Bir Zeit is sinds haar oprichting al vaker gesloten door het leger. Als dat gebeurt, verzinnen docenten allerlei manieren om toch les te kunnen geven. Een professor gaf bijvoorbeeld colleges in zijn auto. Studenten die daarbij aanwezig waren gaven de aantekeningen door aan de rest van de klas. Een student die op de vlucht was en daardoor de lesstof niet had kunnen downloaden, stuurde vanuit een door militairen omsingeld ziekenhuis berichtjes naar zijn professor om te vragen of een bepaald hoofdstuk op het tentamen zou komen. ‘We hebben initiatieven opgezet om panden te herbouwen, maar we hebben nog niets kunnen doen omdat de oorlog nog steeds bezig is’, vertelt Rabaia. Het Israëlische leger verplaatst de demarcatielijn van Gaza steeds verder naar de kust. De meeste universiteiten stonden in het gebied dat nu buiten deze grens ligt. ‘Scholen waren ooit plekken voor educatie, maar nu dienen ze als opvangplekken voor mensen die hun huis zijn kwijtgeraakt’, zegt Al-Tabatibi. ‘Het onderwijs in Gaza is afhankelijk van vrijwilligers die lessen geven in tenten.’

Overleven op wormen en een rat

De Oekraïense militair Oleksyi Anulja werd vreselijk gemarteld in Russische gevangenschap, maar de gedachte aan zijn kinderen hield hem overeind. ‘Als ik sterf, wie zorgt er dan voor hen?’

DOOR MARCIËLLE VAN DER KRAAN

‘Toen we het gebouw werden binnengesleurd, werden we meteen geslagen met alles wat voorhanden was: stokken, knuppels, stenen, stalen staven, geweren. Ik herinner me nog goed hoe mijn hoofd heen en weer slingerde en hoe de bloeduitstortingen op mijn armen en rug steeds groter werden. Een vreemd, onbeschrijfelijk gevoel. ‘Ze sloegen me in elkaar terwijl ik naakt op de betonnen vloer lag, alleen in mijn T-shirt. Ik was volledig uitgeput na drie dagen zonder slaap. Mijn handen, vastgebonden met een verlengsnoer, werden gevoelloos. ‘De volgende ochtend bleek dat mijn blaas was opengescheurd. De pijn overwon de angst voor de mishandeling, maar elke “alsjeblieft!” werd beantwoord met een scherp “NEE!” van de bezettende soldaat. ‘Plas in je broek, jij Oekraïense teef!’ Ik had alle hoop opgegeven om te plassen, want mijn hersenen, de ongemakkelijke houding en de pijn lieten het niet toe. Ik ontspande me en wachtte tot mijn kwelgeesten zouden komen, in de veronderstelling dat ik dan al dood zou zijn. Ik begon me mijn huis te herinneren, mijn nieuwe bed, mijn comfortabele matras, een warm toilet. Deze gedachten hielpen me te ontspannen, en het lukte. De warmte was heerlijk. Ik warmde zelfs even op.’ Zichtbaar ontroerd luistert de Oekraïense militair en kickbokskampioen Oleksyi Anulja naar de donkerste periode uit zijn leven. Het fragment dat Willemijn Kemp, Anulja’s zakelijk vertegenwoordiger, in het Engels voorleest komt uit zijn boek: *Jingle Bellz*. Aan de hand van zijn persoonlijke ervaringen sprak Anulja vorige week woensdag in het Wijnhavengebouw over hoe de oorlog in Oekraïne tot een einde kan komen. Tien maanden lang was hij krijgsgevangene, nadat hij op 9 maart 2022 in handen van de Russen viel. Hij werd zwaar mishandeld met stroomstoten, verkracht en was zo uitgehongerd dat hij werd gedwongen tandpasta, wc-papier, wormen en een levende rat te eten om te overleven. Bij zijn vrijlating op oudejaarsavond 2022 woog hij nog maar 62 kg, 40 kg minder dan voor zijn gevangenschap, miste tanden (door Russische soldaten voor de lol uitgetrokken) en had ernstig letsel aan zijn ruggengraat opgelopen. Sindsdien heeft hij tientallen operaties ondergaan. Als Kemp het boek dichtslaat, staat het publiek op voor een staande ovatie. Met zijn boek wil Anulja de gruwelen van Russische gevangenschap aan de

wereld tonen. ‘Oleksyi is een voorbeeld van opmerkelijke mentale kracht’, zegt Joris Voorhoeve, voormalig minister van Defensie (vvd) en emeritus hoogleraar Internationale Organisaties. Hij beschreef Anulja’s geschiedenis in zijn boek *Ware Moed* (2024). ‘Het is indrukwekkend dat iemand zulke martelingen kan doorstaan. Tijdens een hallucinatie verscheen zijn oma en zei: “Je hebt je kinderen nog geen nieuwjaarscadeaus gegeven.” Dat moment besloot alles: als hij sterft, wie zorgt er dan voor mijn kinderen? Zijn veerkracht toont hoe krachtig de menselijke geest kan zijn.’ Voorhoeve vertelt hoe Anulja na zijn vrijlating terugkeerde naar de plekken waar hij werd gemarteld. ‘Hij heeft alles gedocumenteerd. Dit boek zal net zo belangrijk worden als het dagboek van Anne Frank.’ Nadat Nikita Chepkevych van hulporganisatie Students for Ukraine, de lofzang voor Anulja heeft vertaald, vraagt de oud-minister zich af hoe de oorlog kan eindigen. ‘Zoveel gestorven Oekraïners, zo’n miljoen verdwenen Russen. Ik kan geen hoopvolle voorspelling geven, het spijt me. De tactiek van het Russische leiderschap is de oorlog zo lang mogelijk rekken, met het idee dat Rusland het langer vol zal houden. Ze begrijpen niet hoe sterk de wilskracht van de Oekraïners is.’ Tijdens de vragenronde vraagt een vrouw hoe de oorlog het beeld van Europa in Oekraïne heeft veranderd. ‘Ik ben verrast dat mensen die vroeger voor vrijheid vochten, bewijs nodig hebben dat Rusland de aanstichter is’, antwoordt Anulja. ‘Maar ik heb hoop. Wij als Europeanen hebben elkaar, Rusland heeft alleen zichzelf.’ Een man vraagt of Anulja zijn kinderen nu nooit meer vergeet nieuwjaarscadeaus te geven. ‘Met al het werk dat ik doe, vergeet ik het soms wel’, antwoordt de ex-militair. ‘Maar met dit werk heb ik al meer dan honderd kinderen cadeaus kunnen geven. Mijn kinderen staan achter mijn missie.’ Dan rolt Andriy Siromakha, een vriend van Anulja en ex-militair die zijn rechterarm en-been aan het begin van de oorlog heeft verloren, in een rolstoel de zaal in. ‘Europa moet de ogen openen’, zegt hij. ‘Rusland is een land van slaven en dictators, bereid tot elk geweld. De Oekraïense strijd gaat niet alleen om onze grenzen, maar om de vrede en de toekomst van Europa. We hebben niet het recht om weg te kijken. Onverschilligheid is stilzwijgende instemming met onrecht. Alleen samen kunnen we de wereld een betere plek maken. Leve Europa! *Slava Ukraini!*’

De tent moet op orde zijn

Europa moet zich klaarmaken voor de strijd, stellen generaals Mart de Kruif en Peter van Uhm, die als ‘Veldheren’ een voorstelling geven in de Theaterhangaar in Katwijk. ‘Als we niets doen, is niet de vraag of de Russen komen, maar wanneer.’

DOOR VINCENT BONGERS
FOTO BRAM WILLEMS

Ik denk dat je ons het meest pijn kunt doen door te beweren dat we oorlogszuchtig zijn’, zegt generaal buiten dienst Mart de Kruif (67), voormalig Commandant Landstrijdkrachten, vanachter zijn lap-top. ‘Want wij weten juist wat de gevolgen van oorlog zijn en die wens je zelfs je grootste vijand niet toe.’ Naast De Kruif zit Peter van Uhm (70), voormalig Commandant der Strijdkrachten. ‘Wij staan vooraan om de krijgsmacht op te heffen als die niet meer nodig is’, haakt hij in. ‘Maar zolang Poetin en Trump hun militaire macht zeer expliciet gebruiken, moet je gewoon zorgen dat je je eigen tent op orde hebt.’ En dat is nu nog lang niet het geval, maar de voormalig militaire leiders zijn desondanks optimistisch. De Kruif: ‘We ontmoeten veel jongeren die beseffen: “Potverdikkie, we moeten echt wat gaan doen!”’ Beiden werden geconfronteerd met de dood op het slagveld. De Kruif was commandant in Afghanistan waar collega’s sneuvelden. Van Uhm’s zoon Dennis kwam in Uruzgan om het leven door de explosie van een bermobom. ‘Het is afschuwelijk, maar je moet als militair doen waar je voor staat’, aldus zijn vader. ‘Je moet bereid zijn offers te brengen.’

De generaals maken sinds 2023 de podcast *Veldheren* en geven theatercolleges over de oorlog in Oekraïne en de oplopende spanning in de wereld. Op 10 en 11 maart houden ze in de hangaar waar de musical *Soldaat van Oranje* wordt opgevoerd de ‘Veldheren Conferentie 2026’. Daar schetsen ze scenario’s waarin Rusland, China en Amerika de vrijheid van Nederland bedreigen onder de onheilspellende titel ‘Wie wordt onze bezetter?’

‘We zijn geen Statler en Waldorf, die klagende oude mannen uit *The Muppet Show*’

Is het onvermijdelijk dat we bezet worden?

Van Uhm: ‘Zeker niet.’
De Kruif: ‘In 1936 zei premier Hendrik Colijn nadat Hitler het Rijnland had ingenomen tegen het Nederlandse volk: “Ga rustig slapen.” Niemand had kunnen bedenken dat we toen na 150 jaar neutraliteit weer in oorlog zouden kunnen komen. Toch gebeurde het. ‘We hopen allemaal dat het niet zover komt, maar een veel interessantere vraag is: wat kun je doen om te zorgen dat het niet gebeurt? Dan moet je eerst scenario’s schetsen.’

Zoals?

De Kruif: ‘Het meest waarschijnlijke is een Russische inval in de Baltische staten. We zien dat Rusland bezig is met een enorme troepenopbouw. Ze bouwen duizenden tanks en pantservoertuigen die ze niet inzetten in Oekraïne.’
Van Uhm: ‘De Russen zijn ook bezig met het aanleggen van een nieuwe spoorlijn richting Finland. Bij de Finse grens zijn ze kazernes aan het bouwen.’
De Kruif: ‘Als we niets doen is, is niet de vraag of ze komen, maar wanneer. De vastbeslotenheid van het Navo-bondgenootschap wordt dan getest.’

Schrikt het Poetin niet af dat de oorlog in Oekraïne is vastgelopen?

De Kruif: ‘Nee. Het is echt reëel dat Rusland in drie tot vijf jaar tot de aanval overgaat. De ambitie is om zoveel mogelijk invloeden terug te winnen die ze hebben prijsgegeven na de val van de Muur. Om in Oekraïne te winnen is er een complete oorlogseconomie opgestart die moet blijven draaien.’
Van Uhm: ‘Je ziet dat Poetin bezig is met vervolgstappen. Of hij ze daadwerkelijk gaat zetten, hangt af van hoe wij met de situatie omgaan.’

Komt er Amerikaanse steun als de Baltische Staten worden aangevallen?

De Kruif: ‘Op dit moment is alles twijfelachtig in de vs. De Leidse hoogleraar internationale betrekkingen Rob de Wijk betoogt: “Gooi de Amerikanen uit de Navo”, maar dat is erg onverstandig. Want het zou best kunnen zijn dat dan de politieke koers daar weer radicaal draait. De les die we hebben geleerd is dat het veel beter voor Europa én de vs is als we een krachtige militaire bondgenoot zijn die onafhankelijk kan optreden.’

Groenland was een goede waarschuwing?

Van Uhm: ‘Ja: Doornroosje is wakker gekust, en niet door een prins. Maar vergeet niet dat er in Amerika nog heel veel krachten zijn die de band met Europa willen behouden. Trump heeft niet de complete vrijheid.’

Kan het tot een militair conflict komen met de vs?

De Kruif: ‘Dan zijn we wel heel erg ver van het padje af, hoor. Mocht het gebeuren: we hebben niet hun militaire capaciteiten, maar we hoeven niet met een hooivork te vechten.’

Hoe ziet het China-scenario eruit?

Van Uhm: ‘Het is een heel ander soort dreiging die op lange termijn misschien structureel en fundamenteel gevaarlijker is dan de Russische. China heeft geduld en tijd. Onze afhankelijkheid van hun technologie wordt alleen maar groter. Verder heeft het land toegang tot grondstoffen en oefenen ze veel invloed uit in Azië en Afrika. Het gevaar is veel meer dat China de Europese economie kan schaden en onze diplomatieke invloed inperkt.’

Wat moet Europa doen?

Van Uhm: ‘Op heel veel terreinen van onze samenleving moeten we onze weerbaarheid verbeteren en onafhankelijker worden van grootmachten. Het begint ermee dat we moeten bepalen waar we als Europa in geloven. Na de Tweede Wereldoorlog hebben wij afscheid genomen van machtspolitiek. We hebben een internationale rechtsorde neergezet met allerlei instituties, die uiteindelijk zorgden dat we in vrede en welvaart konden leven. Daar staan wij nog steeds voor.’
De Kruif: ‘Het gebruik van militaire macht zien we als een laatste redmiddel. Maar Rusland, China en de vs gebruiken

hun krijgsmacht als machtsmiddel. Als we de wereld goed willen doorgeven aan onze kinderen en kleinkinderen moeten we ervoor zorgen dat wij ook onze militaire slagkracht verhogen.’

Maar wat als de Russen aanvallen?

Van Uhm: ‘Laten we dat voorkomen. We zullen als Europa samen moeten kijken waar onze samenlevingen kwetsbaar zijn. Je wordt namelijk gepakt waar je zwak bent. Dat betekent dat we moeten kijken naar onze ICT-systemen, voedselvoorziening, logistiek, onderwijs en zorg. We hoeven onszelf geen Calimero-complex aan te praten. Europa is best een krachtige economische macht. Maar we moeten de komende jaren wel de juiste keuzes maken. Als je bijvoorbeeld kijkt naar de capaciteiten die Airbus heeft: zij kunnen een Starlink-achtig systeem ontwikkelen.’

De Kruif: ‘Je moet in de Baltische Staten, Polen en Finland veel troepen stationeren. Laat de Russen maar zien: als jullie ons aanvallen, ben je gelijk in oorlog met ons allemaal.’
Van Uhm: ‘Je moet afschrikking hebben die voor Poetin en consorten geloofwaardig is, zodat ze echt begrijpen: oh, wacht even, met hen moeten we echt geen grappen uithalen. De investeringen van het kabinet in de krijgsmacht zijn noodzakelijk.’

De Kruif: ‘Het implementeren van de vijf procent Navo-norm is heel belangrijk. Voor onszelf, maar ook voor de landen om ons heen. De dreiging gaat niet weg als je je ogen ervoor sluit. Een Oekraïense soldaat die vecht in de loopgraaf weet dat hij kan sneuvelen. Toch vecht hij. Waarom? Omdat hij denkt: als ik het niet doe, wie dan wel?’
Van Uhm: ‘We allebei een hoop ellende gezien; weten wat oorlog met mensen doet. Voor ons is het juist een drijfveer om iedereen duidelijk te maken: pas op, als je niets doet, dan heeft dat ook gevolgen. Mart moest aan zijn gezin gaan uitleggen dat hij naar Afghanistan ging. Een week nadat mijn zoon was omgekomen, ging ik op bezoek bij de troepen daar. Hoe dacht je dat mijn gezin toen thuis zat? Hoe zij zich voelden?’

De Kruif: ‘Je moet eerlijk zijn. De wereld waarin wij leven is geen vanzelfsprekendheid. Om die te behouden moet je handelen en dat doet pijn.’

Uit onderzoek blijkt dat Nederlandse jongeren niet erg bereid zijn om de wapens op te pakken.

De Kruif: ‘Er is ontzettend veel interesse om te dienen bij de krijgsmacht. Alle opleidingen zitten bomvol. Maar of je bereid bent om te vechten voor je land is een onzinnige vraag, want het hangt af van de omstandigheden. Als jij je veilig voelt en vanavond lekker naar het voetbal kunt, waarom zou je dan gevechtsbereid zijn? Maar als in Oekraïne het huis van je ouders wordt verwoest door een Russische raket, kan dat heel snel veranderen.’
Van Uhm: ‘We zijn geen Statler en Waldorf, de klagende oude mannen uit *The Muppet Show*. Ik ben heel positief over onze jeugd. Heel veel jongeren zitten met zorgen over wat er met hen en hun familie gaat gebeuren. We hopen ze te inspireren en te laten zien dat er een *way forward* is.’
De Kruif: ‘Het adagium dat de jeugd er niets van snap, klopt niet. Ik kreeg vroeger te horen: lange haren, leren jack en een Puch. Van jou komt niets terecht...’
Van Uhm: ‘...Ik wou net zeggen dat dat wel aardig klopt.’
De Kruif: ‘Studenten en scholieren weten precies wat er aan de hand is. Je moet ze alleen wat richting geven in het leven. Technologie verandert razendsnel maar de grondslagen van oorlogsvoering niet. Het draait uiteindelijk om goed opgeleide mensen die onze waarden willen beschermen.’
Van Uhm: ‘Toen wij jong waren vonden we een pantservoertuig met een zwaar machinegeweer erop al hoogtechnologisch. Daarna kregen we er een met een kanon. Maar jongens, als je mij nú in een pantservoertuig zou zetten, kan ik beter met mijn vingers van alle knoppen afblijven, want ik kan die echt niet bedienen. Die jongelui doen het gewoon.’

Veldheren Conferentie 2026 ‘Wie wordt onze bezetter?’

met Mart de Kruif, Peter van Uhm, Jos de Groot, Michal van der Toorn, Bob Deen en Dave Maasland. Theaterhangaar Katwijk, 10 en 11 maart, € 29-49

Ja = (lang niet altijd) ja

Molukse vrouwen demonstreren om aandacht te vragen voor het 22-jarig bestaan van de Republiek der Zuid-Molukkers, Den Haag, 1972.

Het begrip consent is lang niet eenduidig, betogen historici in een bundel over ‘dwang en vrije wil en alles daartussenin’. Ook in de koloniale geschiedenis is het begrip misbruikt, blijkt uit het lot van de Molukkers. ‘Ze kregen geen eerlijke keuze.’

DOOR ELSE VAN DER STEEG
FOTO ANEFO

In 1466 stond de dertienjarige Amelkin Jacobs voor de Gentse schepenen. Tien dagen eerder was ze geschaakt door Laureys Claeys. Een ‘schaking’ was weinig anders dan een ontvoering, gevolgd door een huwelijk buiten de toestemming van familie om. Jacobs had aanvankelijk tegenover de schepenen verklaard dat er sprake was geweest van consent. Maar tien dagen later kwam ze daarop terug en zei ze dat ze gedwongen was door haar moeder om die verklaring te geven. De schaking, zo verklaarde het meisje, was eigenlijk een kidnapping en verkrachting. Maar omdat ze eerder wel had gezegd dat er sprake was geweest van toestemming, zagen de schepenen het huwelijk als rechtmatig en de verkrachting als niet bewezen. Het zou Jacobs vijftien jaar kosten, waaronder zeven in de gevangenis, om het huwelijk toch te laten ontbinden. Consent is niet een nieuw begrip, laat dit verhaal uit de middeleeuwen zien. Het concept speelt door de hele geschiedenis een rol, en heeft lang niet alleen te maken met relaties en intimiteit. Dat wilden de Leuvense samenstellers Channele Demeillieure (die over Jacobs

schreef) en Jolien Gijbels, onderzoeken in *Consent: een geschiedenis van dwang en vrije wil en alles daartussenin*. Gisteren is het boek gepresenteerd in het Leidse Academiegebouw. Toen Gerlov van Engelenhoven, universitair docent bij het Leiden University Centre for the Arts in Society (LUCAS), werd benaderd om een hoofdstuk te schrijven over consent in de koloniale geschiedenis, vroeg hij zich af of hij er wel wat zinnigs over kon zeggen. ‘Maar het was makkelijker dan verwacht.’ ‘Als iemand “ja” zegt, betekent dat niet altijd dat er echt consent is’, zegt hij, en de koloniale geschiedenis puilt volgens hem uit van de voorbeelden die dat onderschrijven. Van Engelenhoven beschrijft in zijn bijdrage de komst van de Molukse gemeenschap naar Nederland. Ook onder hen: zijn oma die hier als twaalfjarige aankwam. ‘De Molukse gemeenschap ontstond vanuit de soldaten die voor het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL) vochten tijdens de onafhankelijkheidsoorlog. Dus eigenlijk leken ze te vechten aan de verkeerde kant: tegen Indonesische onafhankelijkheid. Maar zo

simpel lag het niet. Ze vochten niet tegen Indonesische onafhankelijkheid en ook niet voor Nederlands kolonialisme, maar voor een derde optie: een autonome Molukse staat. ‘Toen Nederland zich terugtrok werd op de Molukken de onafhankelijkheid uitgeroepen waarna het Indonesische leger op Ambon aankwam en de boel bezette. De Molukse KNIL-soldaten, onder wie mijn overgrootvader, zaten vast in het westen van Indonesië en konden niet terug naar huis na afloop van de onafhankelijkheidsoorlog. Ze belandden in een soort limbo. ‘Uiteindelijk heeft Nederland onder internationale druk gezegd: we nemen ze naar mee naar Nederland om die situatie te doorbreken. Hopelijk sturen we ze over een paar maanden weer terug naar Indonesië.’ Er volgde een *multiple choice* voor de Molukkers: zich aansluiten bij het Indonesische leger, wapens inleveren en een burgerbestaan opbouwen, of naar Nederland. Van Engelenhoven: ‘Maar eigenlijk was geen enkele optie goed. Ze kregen zogenaamd een keuze, maar dat was geen echte keuze. De eerste twee opties waren niet echt mogelijk. Molukse soldaten werden ook wel “de honden van Nederland” genoemd. Er werden wraakac-

‘Allemaal zeggen ze dat ze hier niet vrijwillig kwamen. Daar zullen ze toch niet collectief over liegen?’

ties tegen ze ondernomen. Dus natuurlijk kozen de meesten toch voor optie drie: naar Nederland gaan.’ Nog een bezwaar: ‘Als je geen officiële keuze maakte, was de keuze ook: Nederland. Een soort “wie zwijgt stemt toe”-consensus: je stilte wordt geïnterpreteerd als iets wat het waarschijnlijk niet is.’ Bovendien interpreteerden veel Molukkers het helemaal niet als vrijwillige keuze. ‘Mijn grootmoeder had de brief nog van haar vader, waarin stond: hij wordt dan en dan verwacht om in te schepen naar Nederland. Dat is geïnterpreteerd als een dienstbevel.’ Alleen is zo’n officieel bevel nooit in de archieven gevonden. ‘Dat maakt het pijnlijk’, zegt de onderzoeker. ‘De administratieve werkelijkheid is dat Molukkers hier vrijwillig zijn gekomen. Hoewel de 12.500 Molukkers die naar Nederland kwamen en afgesloten van de maatschappij in barakken werden weggestopt, allemaal zeggen dat ze hier *niet* vrijwillig kwamen. Daar zullen ze toch niet collectief over gelogen hebben?’ ‘Er is sprake van een negatieve redenering: omdat we geen bewijs kunnen vinden van een dienstbevel, gaan we ervan uit dat er geen dienstbevel was. Terwijl het enige wat we zeker weten is dat het dienstbevel niet in de archieven staat.’ In het boek betwijfelt Van Engelenhoven daarom of er gesproken kan worden van consent. ‘Is het zo simpel? Het is heel vaak zo dat men een *false choice* kreeg: of je blijft bij de kolonist of je krijgt een soort nieuw nationaal systeem waar iemand anders aan de macht is, maar nog steeds niet jij. Consent is hier een soort *grid* dat op mensen wordt geplakt. Je moet “ja” zeggen, maar voorbij die bureaucratische begrenzing heb je helemaal niks te zeggen.’ ‘Dat iemand instemt, betekent dus niet dat er echt consent is. Zo zou de rechtspraak het graag willen zien: een gesproken “ja” is een gemeende “ja”. Was het maar zo makkelijk. Iemand kan zich dus gedwongen voelen om “ja” te zeggen.’

Consent: Een geschiedenis van dwang en vrije wil en alles daartussenin. Samengesteld door Channele Delameillieure en Jolien Gijbels. Uitgeverij Lannoo, 261 pgs. € 27,99

Pionier voor transgenders viel van zijn voetstuk

De Leidse geschiedenisstudent Puck Rouffaer schreef een masterthesis over de eerste Nederlandse hoogleraar seksuologie Coen van Emde Boas en won daarmee de Volkskrant-issg scriptieprijs. ‘Mensen trappen in dezelfde valkuilen als zeventig jaar geleden.’

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK
FOTO ANEFO

Gefeliciteerd! Had je het verwacht?

‘Nee. Ik was genomineerd met een student die ook al twee andere scriptieprijsen heeft gewonnen. Dus ik dacht: ik ga van haar verliezen. Ik had een negen voor de scriptie, dus mijn scriptiebegeleider stelde voor om hem in te sturen. Door een jury zijn er drie genomineerden uit ongeveer vijftig inzendingen gekozen.’

De Nederlandse psychiater Coen van Emde Boas (1904-1981) was de eerste hoogleraar seksuologie van West-Europa. Waarom wilde je een scriptie over hem schrijven?

‘Ik ben geïnteresseerd in de geschiedenis van seksualiteit en gender. Een tijd geleden las ik de biografie van oud-D66-politicus Els Borst. Zij zat als student in een studiegroepje met Van Emde Boas als docent, waar ze over taboederwerpen spraken als abortus. Dat was voor haar een vormende ervaring. Ik had nog nooit van zijn naam gehoord, en toen ik hem googelde kon ik ook geen artikelen over hem vinden. Daar was ik verbaasd over. ‘Ik kwam erachter dat Van Emde Boas een rol speelde bij de eerste transgenderoperatie in Nederland. In Denemarken waren die er al wel geweest, waardoor in de transgemeenschap het idee begon te leven dat je daar moest zijn voor een operatie. Maar toen de Deense overheid dat blokkeerde, zochten artsen hulp in het buitenland. Ze kwamen uit bij Van Emde Boas, die voorafgaand aan operaties het psychologisch onderzoek uitvoerde. Hij was daarin een pionier en zag transgender personen niet per definitie als mensen met een psychiatrische aandoening. Tot dan toe werd namelijk gedacht dat zij allemaal in een psychose verkeerden en je bij een geslachtsveranderende operatie dus in een gezond lichaam zou snijden.’

Veel psychiaters zagen het dus nog als een ziekte. Hoe zag Van Emde Boas het?

‘In de jaren vijftig maakte hij subcategorieën tussen verschillende typen transgenders. Zo onderscheidde hij biologische “transseksisten” en neurotische “transseksisten”. Vooral van die eerste groep vond hij dat een chirurgische ingreep nodig was. Maar als de transseksualiteit volgens hem een psychiatrische oorzaak had, kon het ook met therapie worden genezen. Door dat onderscheid te maken, maakte hij zijn eigen rol in wie wel en niet werd geopereerd heel groot. Dat is een dubbel verhaal: hij opende de deur naar transgenderzorg, maar hield de controle over wie die deur wel en niet door mocht. ‘Dat zijn categorisering nattevingerwerk was, blijkt ook wel uit het feit dat hij in de jaren zeventig een andere indeling maakte. Dat was nadat de rechter oordeelde dat alleen mensen die in de categorie vielen van de biologische transseksisten hun geslacht in hun paspoort mochten veranderen, maar de neurotische niet. ‘Van Emde Boas schrok ervan dat zijn categorieën werden gebruikt om transgender personen iets te onthouden waar ze behoefte aan hadden. Toen paste hij zijn theorie aan: ook neurotisch transseksisme zou een deels aangeboren basis hebben. ‘Zijn indeling was dus al die tijd arbitrair geweest: uitsluitend gebaseerd op eigen ervaringen en niet op wetenschappelijke observatie. Het leidde ertoe dat hij in de tweede helft van zijn leven niet meer zo positief door de transgemeenschap werd bekeken.’

Hoe zag hij homoseksualiteit?

‘Hij keek er op maatschappelijk niveau anders naar dan op medisch niveau. Hij stelde dat de maatschappelijke

afkeer kon worden verklaard doordat homoseksualiteit afwijkt van de norm. Die afkeer heeft dus niets met onze natuur te maken, maar zou een historisch fenomeen zijn. ‘Maar in medische zin zag hij het als een seksuele afwijking, een ontwikkelingsstoornis. Het kon dan zijn ontstaan doordat je als kind te hecht was met je moeder of juist niet hecht genoeg, of uit castratieangst: als je een vrouw ziet, word je eraan herinnerd dat er wezens zonder penis bestaan, wat de angst kan geven dat jij ook je penis kunt verliezen. Daarom zouden mannen homoseksueel worden: ze wilden niet worden geconfronteerd met penisloze mensen. Van Emde Boas noemde dat een mislukte ontwikkelingsproces en geloofde dat homoseksualiteit in sommige gevallen te genezen was.’

Je schrijft dat hij meer een evolutionair dan revolutionair was.

‘Hij stelde: als we de wereld niet snel kunnen veranderen, dan moeten we vooraan nog het individu aanpassen aan de samenleving in plaats van andersom. Maar als je dat blijft doen, is de samenleving nooit bereid om te veranderen. Dat werd een punt van strijd. Langzaam maar zeker veranderde de kijk op Van Emde Boas: waar hij in de eerste helft van zijn leven een dappere wegbereider was geweest, die al in de jaren dertig zei dat er wetgeving moest komen om discriminatie van homoseksuelen aan te pakken, en in de jaren vijftig een strijd voerde tegen de denkbeelden van de kerk, werd de grote rol van de psychiatrie op het gebied van trans- en homoseksualiteit in de tweede helft van zijn leven niet meer zo belangrijk gevonden. Dat was uiteindelijk een gevolg van zijn eigen progressieve standpunten.’

Wat is het belangrijkste resultaat van je scriptie?

‘Veel mensen vinden nog steeds dat we tieners beter niet kunnen helpen met transgenderzorg, omdat het een onomkeerbare ingreep is. ‘Maar er zijn zo veel medische ingrepen onomkeerbaar, en daar hoor je ze niet over. Ik hoop dat we alerter kunnen zijn op patronen die al decennia terugkomen en waar we nu weer in terugvallen. Ik word daar een beetje bang van, en tegelijk is het een aansporing om daar weerwoord tegen te blijven bieden. ‘Het gaat dan niet alleen om rechts-conservatieve partijen, maar ook om mensen die zeggen heel progressief te zijn, maar zich wel afvragen of transgenderzorg niet te ver gaat. Ik heb het gevoel dat mensen nu in dezelfde valkuilen trappen als waar ze in de jaren vijftig, zestig en zeventig ook in vielen.’

Niet vrouwen moeten veranderen, maar het systeem

Het selfies schietende cortege van professoren tijdens de viering van het 454 jarig bestaan van de Leidse universiteit, februari 2019. Foto Sjoep de Jong

Stop met symptoombestrijding: door assertiviteitstrainingen zal de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen in de academie niet verdwijnen, betoogt **Julia Wąsala**.

‘Run the world’ van Beyoncé galmt door een zaal gevuld met vrouwen in de Prodentfabriek in Amersfoort. Op het podium opent een vrouw in paars pak nwo Insight Out, een evenement voor ‘vrouwen+’ in bètatechnisch onderzoek. Als vrouw in de informatica is het heerlijk om op eens zo veel mensen om je heen te hebben die je begrijpen. Toch voelde de dag meer als een herdenking van gedeeld onrecht dan een moment waarop vrouwenrechten vooruit werden gestuwd. We moeten ons naast solidariteit meer op actie richten. Een gemiddeld evenement op Internationale Vrouwendag gaat ongeveer zo: een inspirerend praatje van een vrouw die ondanks het systeem

succesvol is geworden, een vragensessie om te bespreken hoe we in dat systeem kunnen navigeren, workshops om onze leiderschapsvaardigheden te ontwikkelen, en een netwerksessie om verwante zielen te vinden. Dit is één van de weinige dagen in het jaar dat we in de rij moeten staan voor de wc; een privilege omdat we zelden omringd zijn door vrouwen. Vooral voor jonge vrouwen zijn dit soort bijeenkomsten een waardevolle *sanity check*: ik ben niet gek, ik ben niet de enige die dit meemaakt. Dat is belangrijk. Maar nadat ik meerdere van dit soort evenementen heb meegemaakt, voel ik eerder verdriet dan inspiratie. We zijn meer bezig met symptoombestrijding dan met het zetten van échte stappen naar een beter systeem. We mogen onszelf meer gunnen. Workshops om vaardigheden te ontwikkelen (presenteren, assertiviteit) zijn fijn en interessant. Maar hoe helpen ze ons het systeem te veranderen? Ongelijkheid tussen mannen en vrouwen ontstaat niet doordat vrouwen minder vaardigheden hebben. Het is ijdele hoop dat er opeens meer vrouwelijke professoren zullen zijn omdat we beter hebben leren presenteren. Het helpt ons hooguit om beter in een mannenwereld te bewegen in plaats van de wereld te veranderen. We kunnen een veel directere impact maken door ook workshops te organiseren over activisme: hoe breng je verandering teweeg binnen een instituut? Hoe maak je van individuele frustratie collectieve actie? Om daar dan ook meteen een gevolg aan te geven, kunnen we de standaard netwerkmarkt aanvullen

met stands van organisaties die zich inzetten voor vrouwenrechten, zodat je je, als je je geïnspireerd voelt, direct ergens bij kunt aansluiten. Op nwo Insight Out werd de slogan van het Expertisecentrum Voor Haar Technische Ontwikkeling (VHTO) regelmatig herhaald: *fix the system, not the girls*. We zijn het er allemaal over eens dát we het systeem moeten fixen. Maar via vrije discussies en vragensessies kom je zelden tot concrete maatregelen. We moeten er niet op vertrouwen dat er vanzelf acties zullen voortkomen uit gesprekken tijdens de koffiepauze. We kunnen veel directer te werk gaan door van tevoren afspraken te maken over de gewenste uitkomsten van onze bijeenkomsten. Daarnaast kunnen we discussies structureren zodat ze ergens in resulteren. We weten al hoe dat moet: denk aan het

‘*Sanity check: ik ben niet gek, ik ben niet de enige die dit meemaakt*’

debat over academische vrijheid op onze universiteit waarbij we in groepjes academische vrijheid bespraken. Niet alleen vrouwen willen dat het systeem verandert. Diversiteit is in ieders voordeel. Veel van onze mannelijke collega’s zijn dan ook gemotiveerd om te helpen, maar hebben niet het gevoel dat de evenementen voor hen zijn. Toen ik een oproep deed binnen mijn eigen onderzoeksgroep, gaf één van mijn collega’s aan dat hij het fijn vond dat ik hem expliciet uitnodigde, omdat hij niet zeker wist of hij welkom zou zijn. Dat is een gemiste kans. We hebben juist meer mannen nodig, omdat ze zich in een uitstekende positie bevinden om mensen te bereiken die niet naar vrouwen zouden luisteren. Het is als vrouwen fijn om te weten dat we er niet alleen voor staan. En door aanwezig te zijn op dit soort evenementen leren ze vrouwelijk perspectief van binnenuit kennen, wat hen kan aanzetten tot meer en concreter activisme. Het is natuurlijk essentieel om de psychologische veiligheid te bewaken. Gelukkig hoeven we het wiel niet zelf uit te vinden: we kunnen veel leren van bewegingen voor *racial justice* en LGBTQ+-rechten. Evenementen voor vrouwen zijn vaak dóór vrouwen georganiseerd. Dat zijn gepassioneerde, empathische vrouwen met grote ambities voor hun vrouwelijke collega’s. Deze oproep is nadrukkelijk geen kritiek op hen. Zij organiseren dit naast hun reguliere taken, vaak zonder daar veel erkenning voor te krijgen. Juist daarom is inzetten op meer activisme ook voor hen voordelig: door meer mensen te betrekken en concrete actie centraal te stellen, hoeven zij niet langer de enigen te zijn die iets doen. Solidariteit is mooi, maar solidariteit die ergens op uitdraait, is beter.

Julia Wąsala is promovendus bij het Leiden Institute of Advanced Computer Science (LIACS)

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Vergaderjaar 2025–2026

36 801 XVI

Vaststelling van hooglerarenbenoemingen aan de Universiteit Leiden vanaf het jaar 2026

Nr. 19

MOTIE VAN HET EXTRAPARLEMENTAIR LID PROVOOST C.S. (MARE)
Voorgesteld 26 februari 2026

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het allerlaatste wat de mensen in dit land op dit moment willen is terugkijken op twee verloren jaren van rampzalig wanbestuur

overwegende dat afgelopen maandag een enigszins normaal (maar waarschijnlijk ook vleugellam) kabinet op het bordes leek te staan dat (naast de nodige ellendige maatregelen) in ieder het geval heeft beloofd het onderwijs ongemoeid te laten en alle bezuinigingen van het kabinet-Schoof terug te draaien

betogende dat eenmaal terugblikken om die reden in één uitzonderlijk geval alsnog zeer gerechtvaardigd is

in gedachten houdende dat toenmalig minister van Onderwijs Eppo Bruins slechts enkele maanden voor zijn aantreden in zijn hoedanigheid als voorzitter van de Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie nog vurig pleitte voor extra investeringen in onderwijs en wetenschap

wetende dat hij eenmaal als bewindspersoon zonder tegen te sputteren onmiddellijk akkoord ging met een bezuiniging op het

hoger onderwijs van 1 miljard euro (zegge: één miljard, schrijve: een één met negen nullen)

nooit vergetende dat hij zo de zogeheten ‘Eppocalyps’ ontketende die leidde tot een historisch ongeëvenaarde paniek en bestuurlijke chaos waarbij universiteiten voor het eerst in de geschiedenis gingen staken én de staat wilden aanklagen

diep treurende dat dankzij Bruins buitenlandse studenten tot zondebok zijn gebombardeerd, universiteiten uit angst voor zijn Wet internationalisering in balans (Wib) en de bijbehorende taaltoets zelf opleidingen gingen elimineren en alle eerder beloofde maar nu alsnog geweigerde starters- en stimuleringsbeurzen leidden tot een ontslaggolf van aanstormend talent

zich verbazende dat Bruins zijn eigen beleid ‘pijnlijk’ en ‘heel lelijk’ noemde, er naar eigen zeggen ‘buikpijn’ van kreeg, maar toch bleef doen alsof hij het ook allemaal niet kon helpen dat hij als verantwoordelijke minister geen enkele zeggenschap had

concluderende dat hij het kennelijk geen enkel probleem vond om als willoze trekpop de anti-elitaire, expertise-hatende en kennis-verdacht-makende agenda van zijn ultrarechtse coalitiegenoten uit te rollen

sterk vermoedende dat hij al met al een pluchegeile machtswellusteling bleek te zijn die net zolang van partij bleef wisselen tot hij ergens minister kon worden en zelfs bereid was zijn eigen universitaire achterban daarvoor te slachten

nog steeds briesende over de potsierlijke variant op ‘Befehl ist Befehl’ waarmee Bruins reeds als minister voorsortierend op bijtjesdag zijn straatje probeerde schoon te vegen: ‘Ik hoop dat men met enige genade zal terugkijken en zal zeggen: hij heeft wel zijn best gedaan’

schreeuwende: ‘GEEN GENADE!!! NOOIT!!!’

opgelucht zijnde dat al deze ellende (voorlopig) voorbij lijkt te zijn

constaterende dat de Universiteit Leiden een lange en rijke traditie heeft waarbij oud-ministers en andere politieke zwaargewichten (Brinkhorst, Bussemaker, Bolkestein, Cohen, De Hoop Scheffer, Kant, Voorhoeve, etc.) tot aan hun pensioen een leerstoel krijgen toegespeeld (een soort natuurwet die in de wandelgangen ook wel ‘uitbuikprof’ wordt genoemd)

er bovendien van op de hoogte zijnde dat Bruins vlak voor zijn Haagse debacle al een leerstoel in Leiden had losgepeuterd, zoals het plaatselijke universitaire weekblad destijds berichtte (“Oh, oh, Eppo... waar begin je aan?” Minister Bruins liet Leidse leerstoel schieten’, *Mare*, 19 juni 2024)

de bui al voelen hangende dat Bruins dat boterbriefje nu alsnog gaat proberen te verzilveren

beveelt de Universiteit Leiden om nooit en te nimmer aan een dergelijke ondermijner der wetenschap een leerstoel aan te bieden in welk vakgebied dan ook

verzoekt de regering daarop streng toe te zien

en gaat over tot de orde van de dag

Provoost
Bongers
Brouwer
Reid
Van der Kraan
Van Loosbroek
Van der Steeg

Plezant in bomen hangen

Michaël Moens besloot na zijn studie biologie te gaan backpacken in Zuid-Amerika. In plaats van zes maanden bleef hij er veertien jaar en stichtte hij drie reservaten voor bedreigde tropische vogelsoorten. ‘Ik moest iets doen: kolibries redden.’

DOOR CARMEN BROUWER

‘De eerste keer dat ik de blauwkeelbergnimf zag was het allergrootste “wauw”-gevoel van heel mijn carrière’, zegt Michaël Moens. De bioloog die op 2 maart een lezing geeft bij Biology on Tap hielp in Ecuador mee bij het beschermen van de ernstig bedreigde kolibriesoort. Onderzoekers die de soort ontdekten hadden nog niet verteld waar de vogel precies leefde. ‘Ik had een vermoeden op welke berg deze kolibrie leefde, dus ik ben met mijn vrouw in de auto gestapt en de berg opgeklommen.’ Na uren wachten en spotten zagen ze de vogel met hun eigen ogen. Dat had hij als student aan de KU Leuven nooit voorzien, vertelt hij. ‘Ik studeerde plantkunde, maar toen ik klaar was met mijn master had ik nog niet helemaal het gevoel dat ik al bioloog was.’ Zijn fascinatie voor orchideeën had zijn interesse in Zuid-Amerika gewekt. Met wat gespaard geld trok hij erheen om een halfjaar te backpacken. ‘Daarna ben ik nog een half jaar in Peru geweest om als vrijwilliger deel te nemen aan een expeditie om nieuwe soorten orchideeën te gaan zoeken’. Hij besloot daarna om in Madrid een tweede master in biodiversiteit en natuurbehoud in tropische gebieden te volgen. Daar werd zijn liefde voor vogels aangewakkerd tijdens een onderzoek naar de blauwvoetgent, een zeevogel. Op zoek naar werk kwam hij in Ecuador terecht bij Fundación Jocotoco, een ngo die oorspronkelijk werd opgericht om een bedreigde zangvogel te beschermen: de Jocotocomierpitta. ‘Die is in 1998 ontdekt. De plaatselijke bewoners hadden al een naam voor de zangvogel: namelijk de “goko goko toko”. De vogel heeft een roep: “goko goko”. Als het dier zijn territorium wil afbakenen, doet hij er ook nog een “toko” bij.’ Moens ging samenwerken met National Geographic en ging met ngo-collega’s tellen hoeveel blauwkeelbergnimfen er nog leefden op de berg. ‘Deze kolibrie ziet er super spectaculair uit met zijn blauwe keel. Een kolibrie is een van de meest fascinerende vogels die er bestaan. Ze zijn zo klein, kunnen achteruitvliegen, zijn supersnel en hebben prachtige kleuren. Toen ik de kolibrie zag besepte ik dat ik naar een van de honderd nog levende exemplaren keek die er nog over zijn. We moeten ze redden, dacht ik.’ In zijn tijd bij Jocotoco heeft hij met zijn collega’s drie verschillende reservaten opgericht. ‘Het was hartverscheurend om te zien hoeveel regenwoud er wordt gekapt. Ik zag soms dagelijks vijftig vrachtwagens voorbijrijden met omgehakte bomen die soms wel vijfhonderd jaar oud zijn. Het houtbedrijf dat dat doet, is al veertig jaar actief. ‘Het ergste van dit alles is dat van die prachtige bomen niet eens dure meubels worden gemaakt, maar gewoon multiplex. Bezoekers van ons reservaat vonden dit zo erg dat ze ons cheques gaven van duizenden dollars zodat we zo veel mogelijk terrein konden kopen om dit te verhinderen.’ Moens was vier jaar lang directeur natuurbehoud van Jocotoco, maar woont inmiddels weer in België. ‘Ik heb mijn droombaan in Ecuador opgezegd zodat ik er meer kon zijn voor mijn twee jonge kinderen. In Ecuador zat ik de helft van de tijd ergens in een boom op zoek naar nieuwe soorten, dat was superplezant, en later hoop ik dat ook met hen te doen’, vertelt Moens. Ook was het er niet altijd even veilig. ‘De grens van Colombia en Ecuador is altijd een beetje gespannen geweest. Soms kwamen mensen met wapens stukken land opeisen’. Ook in Vlaanderen werkt hij aan natuurherstelprojecten. ‘In die zin ben ik nu ook bezig met het redden van habitats en soorten.’ Zijn liefde voor vogels is niet achtergebleven in Ecuador: ‘Wanneer ik vanuit huis werk, kijk ik naar alle vogels in mijn tuin. Daar wonen zo’n tweeëntwintig soorten. Waar ik kan, maak ik daar foto’s van, maar ik ga ook vaak naar natuurgebieden in België.’ De tropen blijft hij bezoeken. ‘Vorig jaar ben ik met mijn familie naar de berg gegaan waar de blauwkeelbergnimf was ontdekt, de Cerro de Arcos. Het gaf zo’n goed gevoel om dat enorme reservaat daar nu te zien, en de kolibries gemakkelijk te kunnen spotten.’

Michaël Moens komt met haaienwetenschapper Gibbs Kuguru vertellen over zijn werk als *explorer* bij National Geographic. Biology on Tap, Café Leidse Lente, maandag 2 maart, 20.00 uur

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leidenuniv.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van €4.500 te boven gaan

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week **bijles en huiswerkbegeleiding** op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord, basisonderwijs**, 7 leerlingen. Groep 4 t/m 8. **Voortgezet onderwijs:** *Mbo student, niveau 4 Engels. *Engels, 2 vmbo basis/kader. *Engels, 4 vmbo. *Twee leerlingen Nederlands 4 havo. *Nederlands, Engels, biologie, 3 vmbo kader. *Studiebegeleiding en Nederlands, 2 vmbo-havo. *Aardrijkskunde, biologie 3 mavo. *Nederlands, brugklas, mavo-havo. *Nederlands, brugklas vmbo. *Rekenen, mbo niveau 2,3. *Nederlands, Engels, vmbo basis, 3e jaar. *Wiskunde, 2 vmbo basis. *NASK (natuurkunde, scheikunde, biologie) 3 vmbo basis. **Leiden-Zuid**, *3 leerlingen basisonderwijs. ***Alphen aan den Rijn**, twee leerlingen basisonderwijs. *Ook hulp gevraagd bij organisatie van de bijles, één of twee middagen per week. Onderwingswinkel Arubapad 2 (Het Gebouw), ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hdekoomen@owwleiden.nl.

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi- commerciële instanties. De prijs voor een Maretje-extra is €23,- incl. btw voor elke vijfendertig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet B.V., Wateringweg 129. 2031 EG Haarlem, |+31 (0)23-5714745, info@bureauvanvliet.com

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071-527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl of weekbladmare@protonmail.com
Website mareonline.nl
Twitter @weekbladmare
Mastodon @weekbladmare@mastodon.online
Bluesky @mareonline.nl
Instagram @weekbladmare
Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Opname circa 5.000

m.a.reid@mare.leidenuniv.nl
Else van der Steeg
e.h.van.der.steeg@mare.leidenuniv.nl
Carmen Brouwer (stagiair)

Medewerkers:
Emiel Beinema | Lente van den Berg | Lisa Boshuizen | Remco Breuker | Josette Daemen | Lorenzo Gerritsen | Mathijs de Jong | Emma van Kalmthout | Henrik Laban | Marieke Noltan | Zahra Menguellati | Anna Schaafsma

Art direction en vormgeving:
Marcel van den Berg, Joostmarcellis.nl
Fotografie: Taco van der Eb | Marc de Haan
Illustraties: Bas van der Schot | Silas.nl
Drukwerk: Rodi Rotatiedruk, Broek op Langedijk

Advertenties: Bureau van Vliet B.V., Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem, Telefoon 023 – 571 47 45, E-mail sales@bureauvanvliet.com bureauvanvliet.com/advertentie/Weekblad

Redactieraad:
Kutsal Yesilkagit (voorzitter) | Frank Israel (vice-voorzitter) | Alexander Pleijter (secretaris) | Annemarie Drahmman | Nour Eldin Emara | Rosanne Hertzberger | Hermelijn Smits

“I Want To

Broaden my horizon”

Explore environmental sustainability & strengthen practical and creative skills! Follow the

Minor Sustainable Development

Whether you are a biologist or a cultural anthropologist, this minor is open to bachelor's students from all degree programmes.

“Working with a real company has been very rewarding, and it has given me insights and skills that I couldn't have learned from normal lectures!”
Laetis Groeneweg – BSc Biology

Meet us at the info market on March 17, 2026

Credits	15 or 30 ECTS
Location	Leiden
Enrol via	EduXchange
Class size in 2526	40 students

‘Ik heb iedere twee weken een leuke band’

DOOR LORENZO GERRITSEN
FOTO TACO VAN DER EB

Huisnaam: Huize Open Deur (Klikspaanweg)
Huisgenoten: 2
Kamergrootte: 16 m²
Huur: €473

Zijn dat hockeyspullen?

‘Ja, dat zijn *leg guards*. Ik hockey nog steeds in Oegstgeest, ook al heb ik het Ehlers-Danlos-syndroom. Mijn gewrichtsbanden functioneren niet goed, waardoor mijn gewrichten makkelijk uit de kom gaan. Maar mijn braces en strakke keeperspak drukken alles tegen elkaar aan als een soort exoskelet, waardoor ik kan staan, rennen en springen. ‘Ik heb totaal geen moeite met het feit dat ik in een rolstoel zit, maar het moment dat ik opsta, is wel vet. Je loopt mee op ooghoogte en je bent niet meer afhankelijk van anderen.’

Was het moeilijk om een kamer te vinden?

‘Heel erg. Zodra er ergens een trap is, kan ik al niet meer hospiteren. En zelfs als er een lift is, blijft het de vraag of die groot genoeg is, en niet te vaak kapotgaat. Ik heb geen aangepast huis. De badkamer is groot genoeg dat ik met mijn rolstoel erin kan draaien. ‘Duwo denkt met mij mee. Toen in oktober vanwege een verbouwing de lift het drie weken niet deed, hebben ze op hun kosten een andere woning geregeld. ‘Soms is het taai, bijvoorbeeld als studenten hun fietsen voor de deur zetten, waardoor ik niet meer naar binnen of buiten kan. Als ik het zie gebeuren, zeg ik het even vriendelijk. En in mijn eigen gebouw probeer ik het ludiek op te lossen door bijvoorbeeld op 5 december aan iedereen te vragen om zijn schoen te

zetten. Ik heb ze allemaal gevuld, zodat ik niet alleen maar aan het zeuren ben.’

Heb je geen last van het glas dat hier overal ligt?

‘Ik rij er dagelijks doorheen en soms komt het op mijn handen. Ook heb ik elke twee weken een leuke band. Tot voor kort had ik geen service vanuit de gemeente, dus moest ik zelf vrienden fixen die mijn band naar de fietsenmaker brachten. Ik zat dan een week thuis en miste ook studie en stage. Nu komt de gemeente binnen een halve dag op de plek waar ik ben, dus ook op mijn stageschool. ‘Van vliegen gaat een rolstoel vaak kapot, doordat ze die in het ruim gooien. Afgelopen zomer ben ik met mijn dispuut voor de eerste keer naar Marokko gevlogen. Ik had elk onderdeel ingepakt in bubbelpastic met briefjes “Please be careful” in alle talen en er zelfs een chocoladereep op geplakt als bedankje. Gelukkig ging het goed. Toch heb ik in Marokko de rolstoel amper gebruikt, maar vooral op de ruggen gezeten van mijn vrienden. Soms heb ik het idee dat ik anderen weerhoud van hun plezier en voel ik me opgelaten. Maar het voordeel van mijn dispuut is dat ze me goed kennen. Ze komen zelf naar me toe of ik op hun rug wil. Maar ik ga liever naar toegankelijke plekken, zoals London. Dan ben je niet afhankelijk van anderen.’

Vind je het niet vervelend dat het altijd over je rolstoel gaat?

‘Daar heb ik wel last van, maar ik weet ook dat het hetgeen is wat opvalt. Stel je voor dat je als karakter heel chagrijnig bent, dan maken mensen de aanname dat alle mensen in een rolstoel chagrijnig zijn. In die rol voel ik soms dat ik een voorbeeldfunctie heb. ‘Ik heb de minor gebarentaal gedaan omdat ik aan één oor doof ben. Ik leer mijn vrienden en leerlingen ook het alfabet in gebarentaal. Laatst zat ik in de bus met een man die gebaarde dat hij doof was. We hadden een heel leuk gesprek, maar met een ander zou hij dus niet kunnen praten. Ik probeer dat ook mijn leerlingen mee te geven. Door je eigen gedrag een beetje aan te passen zonder dat je er zelf last van hebt, kun je de wereld van een ander vergroten.’

COLUMN | ZAHRA MENGUELLATI

Waarom steek ik toch weer als een robot mijn hand op?

Eens in de zoveel maanden lokt mijn studievereniging BASIS me naar hun algemene vergadering met de belofte van een gezellige borrel na afloop. Naar die borrel ga ik uiteindelijk toch nooit, omdat ik aan het einde vind dat ik voor die dag genoeg aandacht heb gestoken in een door studenten vrijwillig opgestelde mini-bureaucratie. Dat gevoel had ik nog sterker bij de laatste vergadering. Na de ceremonie van het hersenloos handen opsteken om onbekende nieuwe bestuursleden in te stemmen, bracht de *board* onder de aandacht dat het beleidshandboek was aangepast. Dat veroorzaakte de nodige heisa, want ze

hadden een groot deel van het handboek verwijderd en daarover geen mail gestuurd. Ik dacht alleen: opgeruimd staat netjes met al die pietluttige regeltjes, die toch ook al elders staan. Juist door die bureaucratie denk ik na elke vergadering: waarom ga ik hier alsnog bijna elke keer heen? Nou, omdat ik het fascinerend vind om te zien hoe sommige studenten al hun vrije tijd wijden aan het bestuur van een vereniging. Zelf zit ik in een commissie van mijn studievereniging, maar dat houdt alleen in dat we af en toe een evenement organiseren dat onszelf enorm interesseert. Ik ben helemaal niet bezig met Excelbestanden of statuten. Staatsieportretten van dispuuten waarin iedereen van die giletjes draagt, geven me de kriebels. Ik zou er dan ook niet aan moeten denken om een bestuursjaar te doen. Wat motiveert andere studenten om dat wel te doen? Een antwoord op die vraag vond ik in een klasgenoot bij mijn minor. Elke les ontdekte ik wel weer een andere Delftse club, dispuut of raad waar ze bij zit. Ik dacht eerst dat ze dat doet omdat ze heel gesteld is op drank en het verenigingsleven, of een politieke carrière ambieert.

Naarmate ik haar beter leerde kennen, bleek dat ze heel geïnteresseerd is in iedereen en alles. Haar bestuursleven komt voort uit een wens om leuke dingen te organiseren voor anderen. Toen ze zag dat haar internationale studiegenoten worstelen met Nederlands leren, begon ze voor hen een boekenclub. Dat alles kost haar heel veel energie en tijd, maar daar lijkt ze nauwelijks bij stil te staan. Ze wil gewoon bijdragen aan het studentenleven en de maatschappij, en als ze daarvoor een giletje moet dragen, hoort dat er ook maar gewoon bij. Om leuke dingen te organiseren, heb je nu eenmaal financiering en regels nodig. Een vereniging dus, inclusief bureaucratie. Daardoor kan ik een filmscreening in de bioscoop organiseren, of naar een kookles van een andere commissie gaan. Misschien heb ik onderbewust wel veel respect voor degene die de beleidshandleiding van BASIS heeft geschreven. En zit ik daarom toch elke keer weer robotisch mijn hand op te steken in de vergadering.

Zahra Menguellati is student International Studies

‘Disputen met van die giletjes geven me de kriebels’